

Поліщук Н.В., к.е.н.,
доцент кафедри фінансів
Вінницький фінансово-економічний університет

РИЗИКИ ЯК ЗАПОРУКА СТРАХУВАННЯ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Поліщук Н.В. Ризики як заорука страхування іпотечного кредитування сільського господарства. У статті досліджено ризики іпотечного кредитування сільського господарства. Доведено, що управління ризиками іпотечного кредитування доцільно здійснювати як всередині фінансової установи, так і ззовні. Наведено основні проблеми, що виникають під час страхування ризиків. Проаналізовано ринок агрострахування, а також визначено основні тенденції розвитку.

Ключові слова: ризики, страхування, іпотечне кредитування, сільське господарство.

Полищук Н.В. Риски как залог страхования ипотечного кредитования сельского хозяйства. В статье исследованы риски ипотечного кредитования сельского хозяйства. Доказано, что управление рисками ипотечного кредитования целесообразно осуществлять как внутри финансового учреждения, так и извне. Приведены основные проблемы, возникающие при страховании рисков. Проанализирован рынок агрострахования, а также определены основные тенденции развития.

Ключевые слова: риски, страхование, ипотечное кредитование, сельское хозяйство.

Polishchuk N.V. Risks as a pledge of insurance of mortgage lending to agriculture. The article investigates the risks of mortgage lending to agriculture. It is proved that it is expedient to manage mortgage lending risks both in the middle of a financial institution and externally. The main problems arising in the insurance of risks are presented. The market of agro-insurance has been analyzed and the main trends of development are determined.

Key words: risks, insurance, mortgage lending, agriculture.

Постановка проблеми. Сільське господарство характеризується високим ступенем ризиків. Це пов'язано з тим, що воно є сферою діяльності, на успішність якої значною мірою впливають різноманітні погодні та кліматичні фактори, дію яких здебільшого контролювати неможливо. До того ж сільськогосподарські виробники постійно мають ризики, що пов'язані з коливанням цін, змінами врожайності, непослідовністю державної політики тощо. Результатом дії цих ризиків є значні коливання доходів по роках.

Іпотечне кредитування сільського господарства супроводжується ризиками, які пов'язані з мінливими сезонними погодними умовами та постійно змінним законодавством, тому є актуальними питання контролю та управління ризиками іпотечного кредитування сільського господарства та необхідності його страхування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями ризиків іпотечного кредитування сільського господарства займалися такі вчені-дослідники, як, зокрема, Б.М. Гнатівський [1], О.І. Кіреєв [2], Н.О. Мельничук [3], С.М. Нікшич, П. Малолєпши [4], Л.А. Останкова, Н.Ю. Шевченко [5], Р.В. Пікус [6], Н.Л. Правдюк [7], М.Ю. Хомаківська [8], Ю.Є. Холодна [9], Р.П. Дахл [12]. Зокрема, Р.В. Пікус, Г.Ю. Глушта досліджують економічну природу та сутність іпотечного кредитування, сис-

тематизують класифікацію ризиків, що виникають в процесі іпотечного кредитування, виокремлюють особливості запровадження системи страхування ризиків іпотечного кредитування, а також обґрунтовують пропозиції щодо активізації запровадження системи страхування ризиків іпотечного кредитування в Україні для підвищення рівня захисту всіх суб'єктів іпотечного кредитування [6].

Проблеми розвитку іпотечного ринку як найважливішої складової всієї фінансово-кредитної системи через об'єктивні історичні обставини вивчені недостатньо. Також потребує дослідження та систематизації термінологічний апарат іпотечного кредитування, зокрема ризиків іпотечного кредитування та основних умов страхування в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження ризиків іпотечного кредитування сільського господарства та особливостей їх страхування.

Виклад основних результатів. Умови формування іпотечного кредитування сільського господарства в Україні пов'язані з виникненням певних ризиків, які впливають на функціонування учасників іпотечного ринку.

Економічна сутність категорії ризику дуже багатогранна, оскільки ризик характеризує ймовірність настання події, яка пов'язана з можливими фінансовими втратами чи іншими негативними явищами [1, с. 96].

Л.А. Останкова, Н.Ю. Шевченко під економічним ризиком розуміють об'єктивно-суб'єктивну категорію подолання конфліктності й невизначеності в ситуації неминучого вибору, що відображає ступінь досягнення очікуваного результату з урахуванням контрольованих і неконтрольованих факторів [5, с. 8].

Ризики іпотечного кредитування слід розглядати як економічне явище, пов'язане з подоланням невизначеності, випадковості та конфліктності у ситуації неминучого вибору у ході здійснення іпотечного кредитування, що може привести до негативних, позитивних або нейтральних відхилень від поставленої мети [8].

Іпотечному кредитуванню притаманна досить висока ймовірність несприятливого розвитку, а в умовах нестабільної законодавчої бази будь-які, навіть на перший погляд незначні, ризики стають критичними і загрожують зробити будь-який проект нездійсненним.

Важливим методом в управлінні ризиками іпотечного кредитування є метод лімітування, який полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих позик, що дає змогу обмежити ризик. Завдяки встановленню лімітів кредитування банкам вдається уникнути критичних втрат унаслідок необдуманого концентрування будь-якого виду ризику, а також диверсифікувати кредитний портфель і забезпечити стабільні прибутки. Ліміти можуть встановлюватися за видами кредитів, категоріями позичальників або групами взаємопов'язаних позичальників, за кредитами в окремі галузі, географічні території, за найбільш ризиковими напрямками кредитування, такими як, зокрема, надання довгострокових позик, кредитування в іноземній валюті [2].

Створення резервів для відшкодування втрат за кредитними операціями банків як метод управління кредитним ризиком полягає в акумуляції частини коштів на спеціальному рахунку для компенсації неповернених кредитів. Одночасно резерви за кредитними операціями підвищують надійність і стабільність банківської системи загалом.

Таким чином, управління ризиками іпотечного кредитування доцільно здійснювати як всередині фінансової установи, так і ззовні. Аналіз кредитоспроможності позичальника, моніторинг кредитної угоди на всіх стадіях організації та дії кредитного договору є одними з найголовніших методів мінімізації кредитних ризиків. Це дасть змогу виявити ризик ще на стадії формування кредитної угоди та сформувати методи їх мінімізації. Страхування, сек'юритизація нині є одними з основних механізмів мінімізації іпотечних ризиків, що дають змогу знизити їх до мінімуму.

Також зрозумілим є те, що повністю ліквідувати ризики неможливо, однак зведення їх до мінімуму є одним із ключових питань іпотечного кредитування сільського господарства, а необхідним є страху-

вання, яке полягає у передачі більшої частини (вартості) ризику іншій стороні за узгоджену плату на визначений час та на погоджених умовах. Головна мета страхування ризиків у сільському господарстві полягає в компенсації майнової шкоди урожаю, що виникла через вплив природно-кліматичних явищ.

Сутність страхування – передача більшої частини (вартості) ризику іншій стороні за узгоджену плату на визначений час та на погоджених умовах [10].

У період осінь 2013 р. – весна 2014 р. страхові компанії-члени Аграрного страхового Пулу застрахували врожай зернових культур за програмою форвардних закупівель Аграрного Фонду України. Всього було укладено 684 договори страхування, сума відповідальності страховиків склала 1,7 мільярди гривень, при цьому сума зібраних страхових премій склала більше 55 мільйонів гривень. Урожай сільськогосподарських культур був застрахований на загальній площі понад 361 тис. га. Станом на 1 грудня 2014 р. страхові компанії вже виплатили відшкодування в загальній сумі в 1,3 мільйон гривень [10].

Основні тенденції страхового ринку аграрного сектору економіки у 2011–2015 рр. свідчать про скорочення кількості укладених страхових договорів, що зображено на рис. 1 [11].

За кількістю укладених договорів у 2015 р. серед областей України перше місце посідає Вінницька область, де кількість укладених страхових договорів становить 130 договорів, далі йдуть Дніпропетровська (101), Полтавська (86), Хмельницька (80), Запорізька області (79). Однак загальна тенденція кількості застрахованих договорів зменшується, що спричинено високою вартістю страхових послуг у сільськогосподарській сфері для більшої частини аграрних підприємств, оскільки витрати на вирощування сільськогосподарських культур та вартість кредитних ресурсів постійно збільшуються [11].

За показником застрахованої площі лідируючі позиції займають Хмельницька (129 тис. га, або 18,7%), Вінницька (63,4 тис. га, або 9,2%), Харківська (61,1 тис. га, або 8,9%), Чернігівська (60,1 тис. га, або 8,7%) та Одеська (56,8 тис. га, або 8,2%) області. Динаміка застрахованої площі протягом 2011–2015 рр. наведена на рис. 2 [11].

Але якщо розглядати це питання ширше, то можна зрозуміти, що участь господарств у страхуванні дає змогу не просто компенсувати втрати, зазнані через дію певного ризику, але й стабілізувати доходи у часі. Проте, страхуючи своє виробництво, ви вносите страхові платежі. За рахунок коштів, які збирає страхова компанія у вас та інших виробників у вигляді страхових премій (плати за страхування), вона отримує ресурси, з яких у разі настання страхового випадку може компенсувати збитки господарству, котре потрапило у скрутне становище внаслідок дії факторів, що спричинили цей випадок (звісно, якщо це господарство застрахувалося від

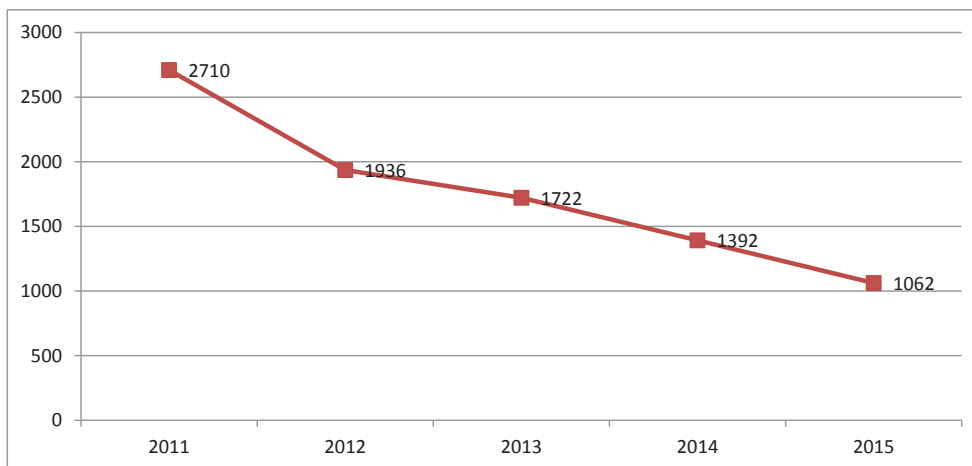

Рис. 1. Динаміка кількості укладених страхових договорів протягом 2011–2015 рр.

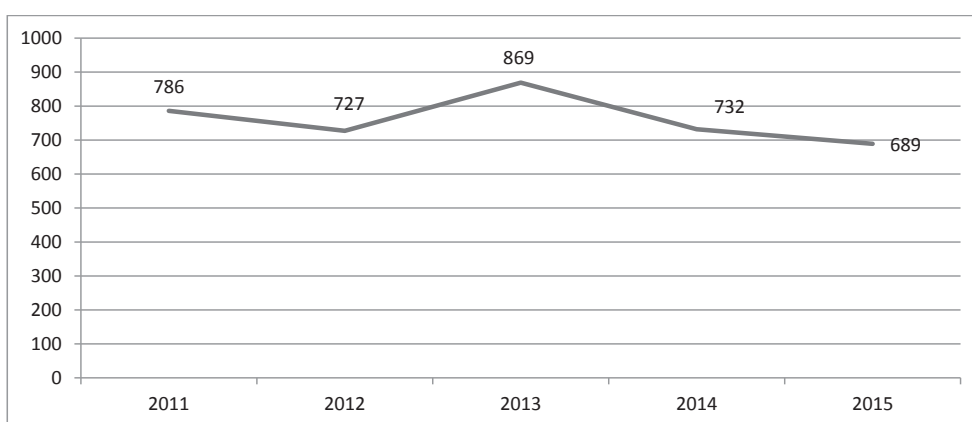

Рис. 2. Динаміка застрахованої площі протягом 2011–2015 рр.

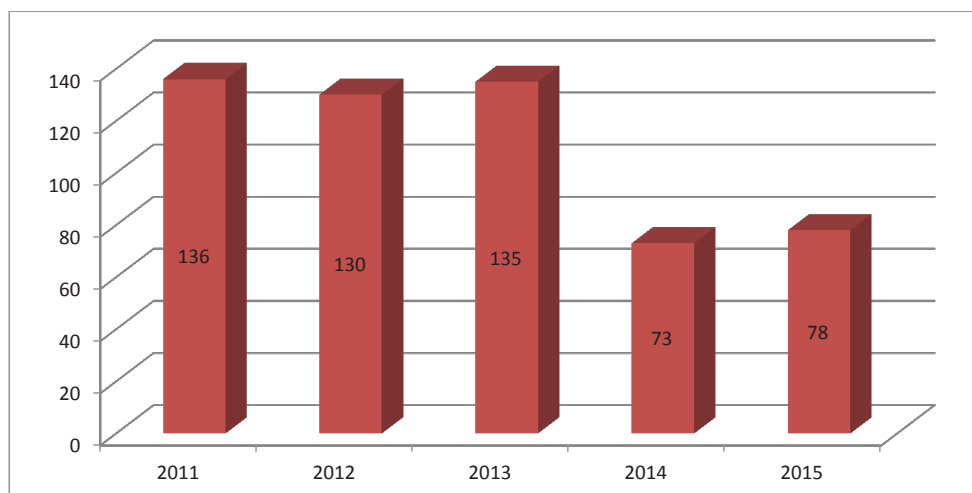

Рис. 3 Динаміка зібраних премій протягом 2011–2015 рр.

цього ризику). Динаміку зібраних премій зображено на рис. 3 [11].

Дані рис. 3 свідчать про зменшення кількості зібраних премій, що спричинено зменшенням кількості укладених страхових договорів та відображенням інфляційних та девальваційних процесів.

У масштабах усієї країни та за наявності значної кількості господарств, які беруть участь у процесі страхування, вдається створити таку систему страхування, яка дає змогу мінімізувати негативний вплив різних ризиків і в такий спосіб забезпечити стабільність доходів виробника. Іншими словами,

завдяки використанню страхових механізмів забезпечується стійкість усього циклу сільськогосподарського виробництва.

Висновки. Отже, слід зробити висновки, що страхування ризиків іпотечного кредитування сільського господарства в країні може мати великий позитивний соціальний вплив, адже якщо підприємства сільського господарства будуть впевнені в тому, що у разі часткової або повної втрати врожаю вони можуть розраховувати на відповідну компенсацію, то зможуть продовжувати займатися сільськогосподарським бізнесом. Це сприятиме збереженню робочих місць, зниженню міграції сільського населення та поліпшенню соціальної структури суспільства.

Вирішення проблем, що стримують розвиток іпотечного кредитування сільського господарства, вимагає стандартизації системи страхування іпотечних ризиків, створення державної системи підтримки учасників іпотечного кредитування.

Отже, запобігти негативному впливу чинників ризику повністю неможливо, однак маємо враховувати їх у банківській діяльності та вживати відповідних заходів для своєчасної адаптації і нейтралізації їхньої дії. Загострення конкуренції, фінансова

лібералізація і диверсифікованість ринків ставлять перед банками нові проблеми, які сприяють появі нових ризиків.

Також важливим аспектом зменшення ризиків іпотечного кредитування є політика кредитної установи та держави в галузі іпотечних стандартів, спрямована на створення потенційно безризикових активів. Саме цей момент є ключовим для нового комплексу процесів у фінансовій сфері, особливо сільського господарства. Однак сучасний стан банківської системи країни, нормативно-правової бази, економіки сільського господарства та інші фактори, такі як відсутність ринку земель сільськогосподарського призначення як об'єкта нерухомості, недостатня державна підтримка проекту земельно-іпотечного кредитування, відсутність відповідної інфраструктури іпотечного кредитування, нерівномірний соціально-економічний розвиток регіонів, стримують розвиток іпотеки земель сільськогосподарського призначення.

Подальшого вивчення потребують окремі елементи системи іпотечного кредитування сільського господарства в умовах сталого розвитку як повноправної складової фінансово-банківського сектору України.

Список літератури:

1. Гнатівський Б.М. Іпотечний кредит в Україні: ризики та методи управління ними / Б.М. Гнатівський // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2011. – Вип. IV. – С. 96–99.
2. Іпотечне кредитування: проблеми та перспективи розвитку в Україні: інформаційно-аналітичні матеріали / за заг. ред. О.І. Кіреєва. – К. : Центр наукових досліджень НБУ, 2004. – 104 с.
3. Мельничук Н.О. Ризики іпотечного кредитування та особливості їх прояву в Україні / Н.О. Мельничук // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2014. – Т. 19. – Вип. 1/2. – С. 120–123.
4. Нікшич С.М. Ризики іпотечного кредитування / С.М. Нікшич, П. Малолепши // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 5. – Т.3. – С. 168–171.
5. Останкова Л.А. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками : [навч. посіб.] / Л.А. Останкова, Н.Ю. Шевченко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 256 с.
6. Пікус Р.В. Страхування ризиків іпотечного кредитування в Україні : [монографія] / Р.В. Пікус, Г.Ю. Тлуста. – К. : Логос, 2012. – 191 с.
7. Правдюк Н.Л. Довгострокове іпотечне кредитування в аграрній сфері економіки: можливості та ризики / Н.Л. Правдюк // Економіка АПК. – 2011. – № 11. – С. 51–55.
8. Хомаківська М.Ю. Ризики іпотечного кредитування: теоретичний аспект управління / М.Ю. Хомаківська // Управління розвитком. – 2012. – № 14 (135). – С. 106–108.
9. Холодна Ю.Є. Мінімізація ризиків іпотечного кредитування в сучасних умовах / Ю.Є. Холодна // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип. 17. – Ч. 4. – С. 122–127.
10. Агросстрахування як інструмент управління ризиками в сільському господарстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uaip.com.ua/2016/rinok-agrostrakhuvannya-ukra%D1%97ni-v-2016-and>.
11. Ринок агросстрахування України: фокус на 2014–2016 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://forinsurer.com/files/file00564.pdf>.
12. Dahl R.P. Discussion: Measuring Risk in Farm Mortgage Lending / R.P. Dahl [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://academic.oup.com/ajae/article-abstract/37/5/963/236568/Discussion-Measuring-Risk-in-Farm-Mortgage-Lending?redirectedFrom=fulltext>.